

پدر شافع نیز پس از اسارت در جنگ بدر مسلمان شد. عیید پدر سائب و مادرش شفاء دختر ارقم و جدش عبد یزید بن هاشم بن مطلب پیامبر اکرم را درک کرده و مسلمان شده بودند. مادر عبد یزید، شفاء، دختر هاشم بن عبد مناف و خواهر عبدالمطلب بود (بسیهقی، ج ۱، ص ۷۸-۸۰؛ فخر رازی، ص ۲۶؛ ابن حجر عسقلانی، ص ۳۷-۳۸).

طبق بیشتر منابع شرح حال، مادر محمد بن ادریس یمنی و از قبیله اژد بود. البته در روایتی مادر او، فاطمه از نوادگان امام حسین یا امام حسن علیهما السلام ذکر شده است که مناقب نویسندگان شافعی به آن اعتنا نکرده اند. مادر شافعی او را در ۱۵۲ به مکه آورد. شافعی هفت ساله بود که قرآن را حفظ کرد و تا ده سالگی به حفظ اشعار عربی و الموطن مالک بن انس همت گمارد. او بیست سال در میان قبایل مکه، به ویژه قبیله هذیل، رفت و آمد می کرد تا عربی فصیح و علم انساب را از آنها بیاموزد و توانست به مرتبه بلندی از فصاحت و بلاغت برسد (ابن ابی حاتم، ص ۱۳۶-۱۳۷؛ بیهقی، ج ۱، ص ۸۵-۸۶، ۴۸۸، ج ۲، ص ۴۴-۴۹؛ فخر رازی، ص ۲۸-۲۹؛ ابن حجر عسقلانی، ص ۴۰-۴۱، ۵۴-۵۵)، به گونه ای که عبدالملک بن قریب اصمعی لغت شناس نامور عصر عباسی، برای تصحیح نسخه ای که از اشعار قبیله هذیل در دست داشت، از شافعی بهره گرفت (یاقوت حموی، ج ۹، جزء ۱۷، ص ۲۹۹).

استادان او را در مکه نوزده تن ذکر کرده اند از جمله سفیان بن عیینه* (از شاگردان و راویان حدیث از امام صادق علیه السلام) و مسلم بن خالد مخزومی معروف به زنجی (متوفی ۱۷۹). محمد کمتر از پانزده سال داشت که اجازه فتوا از استادش زنجی دریافت کرد (ابن ابی حاتم، ص ۲۰۵-۲۰۶؛ بیهقی، ج ۱، ص ۹۷، ج ۲، ص ۳۱۱-۳۱۲؛ ابن عبدالبر، الانتقاء، ص ۱۲۱؛ نووی، تهذیب، قسم ۱، جزء ۱، ص ۴۷). او احادیثی نیز از این استادش در الرسالة خود نقل کرده است (برای نمونه ص ۱۷۸، ۳۳۰، ۴۴۰، ۴۴۳).

بنابه نقلی، شافعی در سیزده سالگی در مدینه از مالک بن انس* (متوفی ۱۷۹) بهره برده است (بیهقی، ج ۱، ص ۱۰۱؛ ابن حجر عسقلانی، ص ۵۵-۵۶). برخی از نویسندگان معاصر این روایت و روایتی را که می گوید وی در پانزده سالگی در مکه از زنجی اجازه افتا دریافت کرد، پذیرفته اند و می گویند وی مدتی بین این دو شهر برای کسب علم رفت و آمد می کرد (ابوزهره، ص ۱۹؛ قواسمی، ص ۵۴؛ قس عبدالغنی دقر، ص ۷۲-۷۹). شافعی در نهایت برای چند سال در مدینه ماند و از مالک بن انس در سالهای آخر زندگی اش و زمانی که مبنای و ساختار مذهب فقهی اش را به طور کامل و مستدل پایه گذاری کرده بود، بسیار بهره برد (ابن عبدالبر، الانتقاء، ص ۵۵؛ برای دیگر

الفضل المأثور من سیرة السلطان الملك المنصور، چاپ عمر عبدالسلام تدمری، صیدا ۱۹۹۸/۱۴۱۸؛ خلیل بن ایبک صفدی، أعیان العصر و اعوان النصر، چاپ علی ابوزید و دیگران، دمشق ۱۹۹۸/۱۴۱۸؛ همو، کتاب الوافی بالوفیات، ویدادن ۲۰۰۹-۱۹۶۲؛ همو، نکت الهمیان فی نکت العُمیان، چاپ احمد زکی بک، مصر ۱۹۱۱/۱۳۲۹؛ احمد بن علی مقریزی، السلوک لمعرفة دول الملوک، چاپ محمد عبدالقادر عطا، بیروت ۱۹۹۷/۱۴۱۸.

/نعیم رحمانی /

شافعی، محمد بن ادریس، فقیه قرن دوم و سوم و پیشوای مذهب شافعی. این مقاله در دوبخشی شرح حال و آثار و آرای شافعی تدوین شده است.

شرح حال. در شرح حال، فضائل و آرای شافعی (بیشتر با عنوان مناقب شافعی) یا شرح حال پیشوایان مذاهب بزرگ اهل سنت آثار درخور توجهی تألیف شده است که برخی از آنها نزد نویسندگان طبقات و تراجم اهمیت بسزایی دارند. در تألیف این بخش از مقاله، از این منابع بهره کافی برده شده است (برای برخی از آثاری که با موضوع مناقب شافعی نوشته شده اند - سبکی، ج ۱، ص ۳۴۳-۳۴۵).

کنیه شافعی ابو عبدالله بود. او را به سبب نسبش (بسیهقی، ج ۱، ص ۱۰۱؛ ابن حجر عسقلانی، ص ۱۵۰) در غزه* و به نقلی دیگر در عسقلان* و طبق نقل ضعیفی در یمن به دنیا آمد. بر اساس روایتی از خود وی، پس از تولد در غزه، مادرش او را به عسقلان برد. به نوشته برخی از مناقب نویسندگان، پدرش ادریس ابتدا در مدینه ساکن بود ولی از آنجا به عسقلان کوچ کرد و فرزندش، محمد، تازه متولد شده بود که ادریس از دنیا رفت. جد پدری شافعی عثمان بن شافع بود. نقل شده است که خلیفه عباسی سفاح اول (حک: ۱۳۲-۱۳۶) می خواست خمس را صرفاً به بنی هاشم بدهد نه به بنی هاشم و بنی مطلب که عثمان توانست او را از این کار منصرف کند. منابع، جد جدش، شافع بن سائب را از صحابیان پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم دانسته اند (ابن ابی حاتم، ص ۲۱-۲۴؛ بیهقی، ج ۱، ص ۸۱، ۹۴؛ خطیب بغدادی، تاریخ، ج ۲، ص ۳۹۳-۳۹۶؛ فخر رازی، ص ۲۴؛ نووی، تهذیب، قسم ۱، جزء ۱، ص ۴۴؛ ابن حجر عسقلانی، ص ۳۸-۳۹، ۵۰-۵۲). به نظر برخی از نویسندگان، شهرت محمد بن ادریس به شافعی برای ارج نهادن به منزلتی بود که شافع بن سائب به عنوان صحابی پیامبر اکرم داشته است (قواسمی، ص ۳۵-۳۶). برخی شافع را از موالی ابولهب عموی پیامبر اکرم دانسته اند نه از قبیله قریش. این قول را شافعیان رد کرده اند (برای نمونه فخر رازی، ص ۲۴-۲۷). نقل شده است که برادر شافع به نام عبدالله از صحابیان پیامبر اکرم و والی کوفه بود. سائب

01 Aralık 2021

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

Safii

181540

Special Feature (Research Note) / 特集 (研究ノート)

Using Hadiths in the Appropriate Style

Scholarly Practice of the Shāfiʿī Aṣḥāb al-Ḥadīth

MORIYAMA Teruaki

- I. Introduction
- II. Historical Outline of the Aṣḥāb al-Ḥadīth and Their Ideological Tendency
- III. How Did Aṣḥāb al-Ḥadīth Use the Hadīth in Their Discussions
- IV. Limitation and Decline of the Style of Repetition
- V. Conclusion

D 826

Annals of Japan Association for Middle East Studies, p. 36
2020 Tokyo, #. 5-28.

ハディースを適切な形式で使うこと
 シャーフィー派「ハディースの徒」の知的実践

森山 央朗

本稿は、10世紀後半から13世紀前半にかけての西アジアで、「ハディースの徒 (Aṣḥāb/Ahl al-Ḥadīth)」と自称したハディース学者たちに焦点を当てる。一般的に、「ハディー